

## Вторинна номінація як засіб творення неофіційних назв штатів (на матеріалі топонімічних прізвиськ штатів США)

А. В. Шелякіна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут філології, м. Київ, Україна  
Corresponding author. E-mail: chemshell@ipnet.kiev.ua

Paper received 26.07.20; Accepted for publication 15.08.20.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2020-234VIII69-11>

**Анотація.** У статті проаналізовано основні компоненти, залучені у процес творення вторинних назв, узагальнено причини виникнення вторинної номінації в американській топоніміці, описано мотиваційне підгрунтя надання певного прізвиська. Матеріалом дослідження слугували прізвиська штатів США, які були відібрані з електронних та друкованих країнознавчих довідників та енциклопедій. Наведено приклади вторинних назв штатів, утворених шляхом метафоризації як одного з основних лексико-семантичних засобів творення варіантів топонімів. В проаналізованих прикладах були визначені такі типи подібності: за розміром, за формою, за віком, за асоціацією (враження, оцінка, якість), за зовнішньою ознакою з використанням власне топонімів.

**Ключові слова:** вторинна номінація, топонім, топонімічне прізвисько, метафоризація, типи подібності, мотиваційне підгрунтя тощо.

**Вступ.** Використання вторинної номінації широко розповсюджено в мові і сприяє її розвитку, даючи назви новим реаліям, явищам, поняттям суспільного життя і тим самим поповнюючи загальноживану лексику. Це пояснює той факт, що у сучасній лінгвістиці інтерес до проблеми вторинної номінації, і зокрема топонімічних прізвиськ, не послаблюється. Актуальність теми наукової розвідки підтверджує і те, що екстралінгвістичне підгрунтя для надання неофіційних назв змінюється (зміни в економіці, культурному житті тощо), що призводить до розширення матеріалу дослідження.

**Короткий огляд публікації.** Теоретичним і практичним аспектам дослідження вторинної номінації об'єктів, подій присвячені доробки Г.О. Морозової, Л.М. Приблуди, О. Семиди, Д. Ю. Сизонова, О.О. Тараненко, В. М. Телії, О.В. Терханової, та ін. Наукові розвідки в галузі вторинної номінації американської топоніміки та етимології варіантів топонімів проводяться сучасними науковцями, зокрема О.В. Зосімовою, О.А. Кропивкіною, І.Т. Піддубним, Г. В. Синегубовою, О.В. Тараненко, О.В. Уразметовою та ін.

**Метою** статті є визначити основні компоненти, залучені у процес творення вторинних назв штатів, та причини виникнення вторинної номінації в американській топоніміці; проаналізувати мотиваційне підгрунтя надання певного прізвиська, розглянути метафоричний перенос як один із основних лексико-семантичних засобів формування вторинної номінації.

**Результати та їх обговорення.** Переважна більшість варіантів топонімів (прізвиськ) виникла як результат асоціативно-семантичного відображення властивостей об'єкта, що полягає у перетворенні фактів екстралінгвістичної реальності в мовні значення з відбиттям у свідомості носіїв мови їх практичного і суспільного досвіду. Таке перетворення призводить до використання вже наявних у мові номінативних засобів у новій функції – найменування, якою послуговуються для надання певному об'єкту, дії тощо ще однієї назви.

Процес творення вторинних назв відбувається із залученням таких компонентів: 1) навколишнє середовище або екстралінгвістична реальність; 2) мовна форма відображення попереднього компоненту; 3) переосмислення й співвіднесення нового змісту

найменування з навколишньою дійсністю; 4) мовна форма у вторинній функції називання. Отже, можна стверджувати, що процес надання нового імені вже позначуваному об'єкту носить лінгвокогнітивний характер, оскільки має на меті не лише назвати предмет, а й сформувані в людській свідомості уявлення про нього шляхом асоціативно-образного переосмислення мовної дійсності, що супроводжується порівнянням, проведінням аналогій між об'єктами тощо.

Характерною рисою вторинної номінації є те, що її семантика відрізняється від семантики власних назв вмотивованістю. Мотиваційним підгрунтям надання прізвиська зазвичай слугують екстралінгвістичні фактори. Досліджуючи явище вторинної номінації в аспекті лінгвістичної теорії номінації, О.В. Терханова [3, с. 133] зауважує на таких основних причинах (мотиваційних підгрунтях) її утворення: 1) зміни в житті суспільства, які призводять до поглиблення знань про предмети та явища реального світу, що, в свою чергу, відбивається у масовому використанні номінацій однієї сфери для позначення понять інших сфер; 2) зміни вже поійменованих об'єктів (при збереженні попереднього найменування) як результат того, що наявні мовні засоби не задовольняють комунікативні потреби мовного колективу; 3) емоційно-експресивні чинники, пов'язані з відображенням у вторинній назві оцінної й прагматичної програм комунікації як результат суб'єктивного ставлення суб'єкта номінації до об'єкта.

У наших попередніх розвідках ми зазначали, що у сучасній лінгвістиці представлена етимологія варіантів топонімів за різними ознаками [5, с. 78 – 82]. На наш погляд, найбільш детальна класифікація запропонована Г. Д. Томахіним у праці «Америка через американізм» [4, с. 54 – 90]. Сучасні автори продовжують роботу в цьому напрямі і загалом виділяють такі мотиваційні групи: «Природно-географічне середовище», «Економіка та промисловість», «Скорочені офіційні назви та аббревіації», «Історія», «Туризм та розваги», «Культурне життя», «Характер», «Люди», «Темпи становлення» [1–2]. Наведемо декілька прикладів вторинних назв штатів, де мотиваційним підгрунтям стало географічне розташування. *The Border State* (Мен – «прикордонний штат») отримав своє прізвисько завдяки

розташуванню на півночі країни, на кордоні з Канадою. Таке прізвисько мають всі штати, розташовані на кордоні не тільки з Канадою, а й між Півднем та Північчю, де характерні риси Півдня стають менш помітними, наприклад штати Меріленд та Делавер [4, с. 57]. *The Central State, Midway* (Канзас – «центральный штат») займає центральне місце серед штатів (що стосується географічного розташування). Канзас отримав таку назву, адже географічний центр континентальних Сполучених Штатів розташований на його території. Місце розташування, трохи більше миль на північ і захід від північно-центрального міста Канзасу Ліван (Lebanon), позначене кам'яним пам'ятником. *Crossroads of America* (Індіана – «перехрестя Америки»). Існує думка, що таке прізвисько було надане тому, що Індіанаполіс є вузлом кількох великих міждержавних шосейних доріг, які перетинають Індіану та з'єднують її з рештою США. Крім того, автомагістралі 40 та 41 сприяли заселенню Заходу і у 1926 році були визначені частиною первісної федеральної системи автомобільних доріг. Перехрестя цих двох автомобільних доріг у Терре Хоті стало Перехрестям Америки. *The Great Central State* (Північна Дакота – «великий центральный штат») отримав своє прізвисько через те, що розташований в центрі великого західного пшеничного поясу. *The Mainland State* (Аляска – «континентальный штат») був названий таким чином, щоб підкреслити його географічне розташування на континенті на протигагу Гавайським островам.

Одним із основних лексико-семантичних засобів формування вторинної номінації є метафоризація. Варіанти топонімів здебільшого виникли в результаті метафоричного переосмислення назв подій, традицій, явищ, що історично пов'язані з певною місцевістю. Як відомо, метафора – один із засобів творення вторинної номінації, суть якої полягає в уживанні слова, що позначає певний предмет, явище, ознаку чи дію, для номінації іншого предмета, явища, ознаки чи дії на основі подібності. Однією з найважливіших ознак метафори є її здатність не просто описувати навколишній світ, а інтерпретувати й оцінювати його, створювати нове знання про навколишню реальність, моделювати нові концепти в свідомості носіїв мови.

Наведемо приклади прізвиськ штатів, які засновані на таких типах подібності:

1. За розміром. *The Great Land* (Аляска – «велика земля») – найбільший штат за площею. Штат отримав назву від алеутського слова, що означає «велика земля, континент». Територія Аляски така велика, що складається з п'яти кліматичних зон: 1) морська зона, що містить у собі південну та східну частини узбережжя; 2) морська континентальна зона містить західне узбережжя; 3) перехідна зона між морськими та континентальними областями; 4) власне континентальна зона; 5) арктична зона. *The Jumbo State* (Техас – «величезний штат») був найбільшим штатом до приєднання Аляски до США не тільки за територією, а й за кількістю населення на відміну від Аляски, щільність населення якої є найменшою серед усіх штатів. Як свідчить «Енциклопедія штату Техас», цирк Барнума й Бейлі привіз з Лондону найбільшого на той час слона, якого коли небудь тримали в неволі, на ім'я *Jumbo*. Його надзвичайно великі розміри призвели до того, що власний

іменник *Jumbo* втратив своє суто індивідуальне значення і став вживатися на позначення великих і громіздких речей. *The Empire State* (Нью-Йорк – «імперський штат») – один із найбільших штатів за кількістю населення з містом Нью-Йорк, який був і залишається найкрупнішим містом країни, морськими й повітряними воротами США. Згідно з енциклопедією США штат Нью-Йорк посідає третє місце в США за обсягами валового внутрішнього продукту (після Каліфорнії і Техасу). Якби Нью-Йорк був самостійною державою, то за цим показником він займав би шістнадцяте місце в світі. *Little Rhody* (Род-Айленд – «малюк Роді») – найменший за територією штат, але й один із найбільш населених штатів у країні з добре розвинутою економікою, зокрема такими галузями як фінанси і страхування, промисловість, освіта, медицина, сфера послуг, сільське господарство, туризм та ін. У Род-Айленді працюють більше десяти ВНЗ, найвідоміший з яких – Браунський університет, що розташований в Провіденсі та входить до престижної "Ліги плюща". Університет Брауна, в якому навчаються більше десяти тисяч студентів, є одним з найбільших роботодавців штату. *Uncle Sam's Pocket Handkerchief* (Делавер – «носочок дядька Сема») – другий за площею штат після Род-Айленда отримав таке жартівливо-іронічне прізвисько через свій невеликий розмір.

2. За формою. *The Keystone of the South Atlantic Seaboard* (Південна Кароліна – «замковий (ключовий) камінь Південно-Атлантичного узбережжя»). Одним із значень слова *keystone* в галузі архітектури є *the central stone at the top of an arch that keeps all the other stones in position* [7, с.707]. На мапі штатів видно, що Південна Кароліна має форму трикутника, вістря якого впирається у гори Аппалачі, а основою є узбережжя Атлантичного океану. *The Panhandle State* (Техас, Оклахома, Флорида, Західна Вірджинія – «ручка пательні»). Це прізвисько виникло в результаті виключно американського життєвого досвіду. Карта цих штатів показує, що певна їх частина ніби стиснута між двох штатів або між штатом та узбережжям і має форму ручки. Цей збіг призвів до того, що для її описання стали послуговуватись словом «півострів» [6, с. 140].

3. За віком (мається на увазі тривалість перебування у складі США). *The Baby State* (Аризона – «штат-малюк») став штатом у 1912 році. Після нього приєдналися до США Аляска і Гаваї у 1959 році. *The Youngest State* (Гаваї – «наймолодший штат») отримав прізвисько тому, що приєднався до Сполучених Штатів останнім у 1959 році.

4. За асоціацією (враження, оцінка, якість). Слід зазначити, що для створення варіантів топонімів цієї групи використовується уособлення, тобто надання неживим предметам людських якостей. Наприклад, *The Child of the Mississippi River* (Луїзіана – «дитя Міссісіпі»). Штат розташований у дельті Міссісіпі. Як відомо, в дельті річки формуються широкі родючі рівнини завдяки накопиченню мулу, на яких і розташований штат. *Lady of the Lake* («Дама озера» – Мічиган). Штат розташований на Великих озерах, маючи понад 40 000 квадратних миль водної поверхні в його межах. Тому історія Мічигану завжди була «насичена» асоціаціями із водою та її впливом на життя штату. Прізвисько *Twin Sisters* – «сестри-близнючки» мають штати

Північна та Південна Дакота. *The Mother of Rivers* (Нью-Гемпшир – «мати річок») отримав своє прізвисько завдяки тому факту, що всі найважливіші річки Нової Англії беруть свій початок саме в горах цього штату. Звідси й асоціація із матір'ю, яка є початком всього. Порівняння з матір'ю зустрічається і в таких прізвиськах: *Mother of Presidents*, *Mother of Statesmen*, *Mother of States* – Вірджинія; *Mother of Modern Presidents* – Огайо, де народились сім президентів США; *Mother of Southwestern Statesmen* – Теннесі.

5. За зовнішньою ознакою (коли риси одного географічного об'єкту через схожість пов'язані з іншим географічним об'єктом). Ще однією структурою для метафоричних переносів є власне топоніми, що формують двокомпонентні поєднання, в яких обидві складові пов'язані з топонімією і мають експресивно-оцінний характер. Наприклад, *Switzerland of America* – «американська Швейцарія»). Таке прізвисько мають декілька штатів саме завдяки схожості зовнішньої ознаки Швейцарії і штату – красиві пейзажі, сприятливий для відпочинку й лікування клімат тощо: 1) Мен. Гірські пейзажі й велика кількість снігу взимку стали мотиваційним підґрунтям для такої вторинної назви; 2) Нью-Гемпшир. Штат розташований у гористій місцевості. Білі гори Нью-Гемпшира є одними з найбільш вражаючих на східному узбережжі Сполучених Штатів із горою Вашингтон; 3) Нью-Джерсі. Частина рельєфу штату входить до гірської системи Аппалачі. На північному заході Нью-Джерсі простягнувся гірський хребет Кіттаніні. Гори тут вкриті листяними лісами (дуб, клен, береза, горіх, ясен), саме тут знаходиться найвища точка штату – вершина Хай-Пойнт. На сході розташоване плоскогір'я Підмонт. Це горбиста місцевість з численними скельними виходами, струмками й озерами. На північному сході штату, уздовж річки Гудзон протягом більше тридцяти кілометрів височіють круті, практично прямовисні скелі Пелісейдс висотою до 160 метрів; 4) Західна Вірджинія. Штат розташований в самому серці гір Аппалачі і відомий своїми чудовими гірськими краєвидами, звивистими стежками та річками; 5) Колорадо, де гори складають три чверті території. Через центр штату проходять могутні Скелясті гори з вершинами, що височіють на 4 000 метрів над рівнем моря. В штаті знаходяться кілька великих національних парків, а також витoki відомої річки Колорадо. Прикладами вище зазначеного перенесення з подібним мотиваційним підґрунтям є прізвиська *Italy of America* — Аризона та *Holland of America* – Луїзіана.

Важливою ознакою значної частини вторинних номінацій штатів є експресивна забарвленість. Відомо, що експресивними одиницями послуговуються з метою передачі емоцій, ставлення до навколишньої дійсності, оцінки певних явищ, ознак, предметів або осіб, апелюючи до почуттів людини, створюючи експресивний ефект. Вище ми зазначали, що процес надання нового імені вже позначуваному об'єкту носить лінгвокогнітивний характер, формуючи в людській свідомості уявлення про нього шляхом асоціативно-образного переосмислення мовної дійсності, створюючи образні метафоричні значення, зіставляючи різні за своєю суттю предмети та явища та надаючи їм певної оцінки. Наприклад, іменник *diamond* означає дорогоцінне і дуже коштовне каміння. Звідси й прізвисько *Diamond*

*State* (Делавер – «Штат-діамант»), яке було надане Т. Джефферсоном штату через його чудове стратегічне розташування на сході країни.

Схожий перенос спостерігається і в прізвиськах *The Gem State* або *Gem of the Mountains* (Айдахо – «Штат-самоцвіт»), де іменник *gem* означає самоцвіт. Спочатку штат отримав своє прізвисько завдяки великим покладам корисних копалин і коштовного каміння у горах Айдахо, як от золото, срібло, свинець, мідь, зоряний гранат, яшма, опал, нефрит, топаз, циркон і турмалін. З часом гірничодобувна промисловість дещо поступилась іншим галузям, зокрема сільському господарству, але прізвисько не втратило своїх конотацій і досі продовжує асоціюватись із красою зоряного гранату; із величчю *Hells Canyon* (Хеллс-Каньон), з водоспадом *Shoshone Falls* (Шошоні Фолс), з величезними територіями, не порушеними людською діяльністю. Жителі штату називають себе *Gem-Staters*.

Іменник *bonanza* покликаний асоціюватись із процвітанням та успіхом. Тому у 19 столітті штат Монтана отримав прізвисько *the Bonanza State* («Штат скарбів», «Штат – золота жила») завдяки надрам, які надзвичайно багаті на золото, мідь, свинець, срібло, вольфрам і платину, що збагатило велику кількість людей у той час. Відомо, що у другій половині 19 століття у Гелені проживало більше мільйонерів на душу населення, ніж будь-де у світі. Нині цей варіант топоніма набув інших конотацій і асоціюється ще з одним скарбом – природою. У Монтані є багаточисельні гірські хребти північної частини Скелястих гір (*Rocky Mountains*), на півночі штату – парк Глейшер (*Glacier National Park*), а також Йеллоустоун (*Yellowstone National Park*), який частково розташований на території штату.

Крім описаного вище значення, іменник *keystone* асоціюється із чимось надзвичайно важливим. Це асоціативно-образне переосмислення дійсності призвело до створення варіанту топоніма *The Keystone State* – (Пенсильванія – «головний штат»). В даному випадку метафоричний перенос відбувається не за подібністю форми (трикутник або арка), а на основі оцінного компоненту, важливості штату у житті країни. В часи підписання Декларації про незалежність Пенсильванія була останнім, тринадцятим штатом, який віддав свій голос в той надзвичайно важливий історичний момент.

**Висновки.** Проаналізовані приклади варіантів топонімів свідчать про те, що вторинна номінація широко розповсюджена в топонімії і сприяє її розвитку, даючи назви новим реаліям і тим самим поповнюючи загальноживану лексику. Характерною рисою вторинної номінації штатів є вмотивованість. Мотиваційним підґрунтям надання прізвиська зазвичай слугують екстралінгвістичні чинники, які перетворюються у свідомості носіїв мови в мовні значення, що і демонструє лінгвокогнітивний характер процесу надання нового імені вже позначуваному об'єкту. Одним із основних лексико-семантичних засобів формування вторинної номінації штатів є метафора, яка, являючи собою вербалізовану репрезентацію дійсності, є засобом вираження національно-культурного компоненту. Подальші розвідки із зазначеної теми є перспективними, оскільки екстралінгвістичне підґрунтя для неофіційних назв штатів і міст змінюється, призводячи до розширення матеріалу дослідження.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Поддубный И.Т., Крапивкина О.А. Типология прозвищ американских штатов [Электронный ресурс] / И. Т. Поддубный, О.А. Крапивкина // Молодежный вестник ИрГТУ. – 2014. — №14. – Режим доступа: <http://mvestnik.istu.irk.ru/journals/2014/01/articles>
2. Синегубова Г. В., Коцаренко Є. В. Види мотивації прізвиськ міст англомовних країн [Текст] / Г. В. Синегубова, Є. В. Коцаренко // Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету. – 2016. – Том 2. – С. 150–156.
3. Терханова О.В. Вторинна номінація як текстова категорія публіцистичного стилю [Електронний ресурс] / О.В. Терханова // Вісник Дніпропетровського університету. – 2017. – Вип. 17. – С. 129 – 135.
4. Томахин Г. Д. Америка через американизмы [Текст] / Г. Д. Томахин. – М.: Высшая школа, 1999. – 256 с.
5. Шелякіна А.В., Торосян О.М. Конотативний аспект вторинних номінацій штатів, що відображають господарсько-економічний розвиток США [Текст] / А.В. Шелякіна, О.М. Торосян // Science and Education a New Dimension. – Budapest, 2019. – V. 60. – P. 78–82.
6. Kovecses Zoltan. American English: an Introduction [Text] / Zoltan Kovecses. – Canada: Broadview Press Ltd, 2000. – 348 p.
7. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English [Text] / ed. by Sally Wehmeier. – [S. 1.]: Oxford University Press, 2000. – 1540 p.

#### ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Про США. Энциклопедия США [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://prousa.info>
2. Encyclopedia of Texas [Electronic resource]. – Access Path: <https://books.google.com.ua/books?id>
3. Learn About the 50 States [Electronic resource]. – Access Path: <https://www.netstate.com/index.html>
4. State Nicknames [Electronic resource]. – Access Path: <https://statesymbolsusa.org/categories/nickname>

#### REFERENCES

1. Poddubny I. T., Krapivkina O. A. Typology of Nicknames of American States [Electronic resource] / I. T. Poddubny, O. A. Krapivkina // Irkutsk State Technical University. – 2014. — №14. – Access Path: <http://mvestnik.istu.irk.ru/journals/2014/01/articles>
2. Synegubova G. V., Kotsarenko E.V. Motivation Types for the Cities' Nicknames of the English Speaking Countries [Text] / G. V. Synegubova, E.V. Kotsarenko // Donetsk National University. – 2016. – V. 2. – P. 150–156.
3. Terkhanova O.V. Secondary Nomination as a Text Category of Journalistic Style [Electronic resource] / O.V. Terkhanova // Dnipro National University. – 2017. – V. 17. – P. 129 – 135.
4. Tomakhin G. D. America via Americanisms [Text] / G. D. Tomakhin. – M.: High School, 1999. – 256 p.
5. Sheliakina A. V., Torosyan O. M. The connotative aspect of the states' secondary nominations which reflect economic development of the USA / A. V. Sheliakina., O. M. Torosyan // Science and Education a New Dimension. – Budapest, 2019. – V. 60. – P. 78–82.
6. Kovecses Zoltan. American English: an Introduction [Text] / Zoltan Kovecses. – Canada: Broadview Press Ltd, 2000. – 348 p.
7. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English [Text] / ed. by Sally Wehmeier. – [S. 1.]: Oxford University Press, 2000. – 1540 p.

#### SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

1. About the USA. Encyclopedia of the USA. [Electronic resource]. – Access Path: <https://prousa.info>
2. Encyclopedia of Texas [Electronic resource]. – Access Path: <https://books.google.com.ua/books?id>
3. Learn About the 50 States [Electronic resource]. – Access Path: <https://www.netstate.com/index.html>
4. State Nicknames [Electronic resource]. – Access Path: <https://statesymbolsusa.org/categories/nickname>

#### Secondary nomination as a means of creating unofficial names of states (based on toponymic nicknames of US states)

##### A.V. Sheliakina

**Abstract.** The article analyzes the main components involved in the process of creating secondary names. The reasons for the creation of the secondary nomination in American toponymy are generalized. The motivational basis for giving a certain nickname is described. The study is based on the nicknames of the US states which were selected from electronic and printed country directories and encyclopedias. Some examples of secondary names of the states formed by metaphorization as one of the main lexical and semantic means of creating nicknames are given. In the analyzed examples, the following types of similarities have been identified: by size, shape, age, association (impression, evaluation, quality), by appearance using the toponyms.

**Keywords:** secondary nomination, toponym, toponymic nickname, metaphor, types of similarities, motivational basis, etc.